

Oponentský posudek diplomové práce:

Petra Pukančíková: „*V mém srdci jsme myslila, že když zůstanu v Čechách, budu ztracena*“: *Způsoby sebetematizace českých evangelických emigrantů 18. století* (Katedra obecné antropologie FHS UK, 2009)

Ve své diplomové práci se Petra Pukančíková zaměřila na velmi specifický literární žánr – tzv. běhy života, vlastní životopisy, které sepisovali příslušníci komunity českých protestantských exulantů v Berlíně. Za základní pramen jí posloužila edice Edity Štěříkové *Běh života českých emigrantů v Berlíně v 18. století* (Praha 1999). Poté, co v první kapitole stručně shrnula okolnosti vzniku této unikátní komunity, se snažila se proniknout do myšlenkového světa exulantů skrze analýzu pojmů a kategorií, které ve svých životopisech užívali: „dobro“ a „zlo“, „srdce“, „spása“, „probuzení“ nebo „smrt“.

Diplomantka vyšla z naprosto správné premisy, že analyzované dokumenty rozhodně nejsou produktem individuální sebereflexe – že byly stylizovány a formulovány s ohledem na jeho příslušnost ve velmi specifické náboženské komunitě, že se jedná o dokumenty „zároveň intimní i kolektivní, které neodhalují ani tak nitro pisatele, jako spíše deklarují příslušnost dotyčného pisatele k *českému houfečku* v Berlíně“ (s. 6). Jak sama přiznala (s. 27), jejím původním záměrem bylo analyzovat „osobní kategorie“ v textech. Ovšem vzhledem k tomu, že informace o intimních záležitostech a prožitcích každodenního života sami pisatelé životopisů nepokládali za dostatečně relevantní a jejich výskyt je spíše ojedinělý, byla nucena věnovat pozornost především kategoriím kolektivním, odkazujícím na intenzivně pociťované vědomí sounáležitosti v rámci exulantské obce. Toto kolísání mezi různými úhly pohledu je někdy na škodu kompaktnosti textu, zároveň se ale autorce podařilo demonstrovat složitost studia problematiky každodenního života a duchovního vývoje exulantských komunit, které nelze redukovat pouze na jejich stránku věroučnou.

Volbu tématu diplomové práce nelze než jednoznačně schválit. Největší slabinou prací Edity Štěříkové (jak této edice berlínských životopisů, tak syntetické studie věnované exulantským osadám, která také obsahuje značné množství editovaných pramenů¹) je právě absence jakýchkoli analýz nahromaděných materiálů. Štěříková zásadně hledá v pramenech pouze faktografické údaje, jména a data. Využití její edice jako základny pro samostatnou interpretaci může být velmi přínosné pro rozvíjení studia české raně novověké duchovní

¹ Edita Štěříková, *Exulantská útočiště v Lužici a Sasku*, Praha 2004.

kultury. Stejně tak pokládám za vynikající, že se Petra Pukančíková rozhodla využít pro analýzu berlínských životopisů dalších editovaných pramenů. Jakkoli se jedná o texty na první pohled značně odlišné (katolická sváteční a příležitostná kázání 17. a 18. století a mravokárné spisy ze 16. a 17. století), ukazuje tento výběr snahu diplomantky zasadit život a myšlení exulantské komunity do širšího kontextu před- a pobělohorských dějin. A také její odhodlání vyhmátnout samu podstatu historického pramene, skrytou pod formálními odlišnostmi literárních žánrů a individuálních odchylek.

Zpracovat takto užitečné a slibné téma ale vyžaduje překonání nemalých obtíží. Především, zvolená edice je výběrová. Štěříková se sice snažila o dohledání všech relevantních textů, ty ale dle svého uvážení krátila nebo parafrázovala. Mállokterý ze životopisů je otištěn v úplnosti, což ztěžuje strukturální analýzu celého korpusu dokumentů. Tuto skutečnost je třeba brát neustále v úvahu – což Pukančíková neučinila, nebo alespoň explicitně nezdůraznila. Výsledkem je pak snížená věrohodnost jejích závěrů. Neboť pokud soudí, že například „domácí“ nebo „světský“ život exulantů – tedy způsob, jímž získávali obživu – pro exulanty „nebyl důležitý“ (s. 54), neboť v životopisech v podstatě není tematizován, lze namítnout, že toto téma nemuselo být relevantní pro editorku, která příslušné pasáže jednoduše vynechávala. A bez osobního dotazu či srovnání s jinými dochovanými *Lebenslaufy* takový spor není možné rozhodnout. Stejně tak je třeba mít stále na paměti, že životopisy po vzoru *Lebenslaufů* ochranovských sepisovala v Berlíně jen část emigrantů – těch, kteří se rozhodli spojit svůj život s „českým houfečkem“. I zde je tedy třeba se vyvarovat příliš zobecňujících závěrů („většina z nich zřejmě nakonec překonala pochyby“, s. 34).

Postrádám tedy v úvodní pasáži kritické zhodnocení použité edice; a také přesnější vymezení užívaných pojmů. Zcela chybí autorčina pracovní definice ego-dokumentu, tento zásadní pojem je vymezen pouze nepřímo (v jejím podání se u *Lebenslaufů* „nejedná o klasické ego-dokumenty deníkového typu“ - s. 6; rozhodně by se však dalo namítnout, že kategorie „ego-dokumentu“ zahrnuje okruh textů mnohem širší než deníky či obecněji chronologicky uspořádané zápisky). Autorčin nejasný postoj vůči analyzovaným dokumentům se pak projevuje v celé práci soustavným kolísáním mezi analýzou obecného a specifického.

Na druhé straně vynikající je například pasáž o percepci tělesnosti exulanty, tématu reflektovaného v pramenech velmi často, které je však badateli neprávem opomíjeno; i kapitola věnovaná genderovým vztahům a specifické situaci žen v exulantské komunitě (právě zde se také velmi dobře uplatnilo autorčino využití kázání a mravoučných textů) (s. 48-

53, 97-115). Časté gramatické nečistoty ovšem ztěžují četbu jinak kvalitního a promyšleně uspořádaného textu.

Celkově lze tedy diplomovou práci Petry Pukančikové hodnotit jako zdařilou. Autorka prokázala jak zvládnutí faktografie, tak schopnost samostatné interpretace pramenů se zohledněním, ale nikoli v otrocké návaznosti na relevantní odbornou literaturu. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou **velmi dobře**.

Praha, 1. září 2009

Doc. Markéta Křížová, Ph.D.

Středisko ibero-amerických studií FF UK